

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АГАРТУУ МИНИСТРЛИГИ
КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ

ПРЕДМЕТНЫЙ СТАНДАРТ

«МЕН ЖАНА ДҮЙНӨ»

жалпы билим берүүчү уюмдарынын
1-5-класстары үчүн

Бишкек – 2025

Иштеп чыккандар:

Солошенко О.В. – №65 ЖББОМ директору, Бишкек шаары
Дюшеева Н.К. – п.и.д., профессор

Рецензенттер:

Марченко Л.Ю. – Б.Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян
университетинин окутуучусу
Аршинова С. – №13 ОМ башталгыч класс мугалими, Бишкек шаары

Жалпы билим берүү уюмдарынын 1-5-класстары үчүн «Мен жана дүйнө» предметтик стандарты Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2025-жылдын 14-мартындагы № 131 токтому менен бекитилген “Кыргыз Республикасынын жалпы орто билим берүү мамлекеттик билим берүү стандартын” эске алуу менен иштелип чыккан жана окуу пландарын, окуу-методикалык комплекстерди жана окуу программаларын иштеп чыгуу үчүн негиз болуп саналат.

МАЗМУНУ

I.	ПРЕДМЕТТИН КОНЦЕПЦИЯСЫ, МАКСАТТАРЫ ЖАНА МИЛДЕТТЕРИ	4
II.	ПРЕДМЕТТИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮКТӨР	7
III.	МАЗМУНДУК ЛИНИЯЛАР	11
IV.	ОКУТУУНУН УСУЛДАРЫ/ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ	20
V.	ОКУУЧУЛАРДЫН ОКУУ ЖЕТИШКЕНДИКТЕРИН БААЛОО	21
VI.	ПРЕДМЕТТИ РЕСУРСТУК КАМСЫЗДООГО МИНИМАЛДЫК ТАЛАПТАР	22
VII.	ШЫКТАНДЫРУУЧУ ЖАНА КООПСУЗ БИЛИМ БЕРҮҮ ЧӨЙРӨСҮН ТҮЗҮҮ	23

I. «МЕН ЖАНА ДҮЙНӨ» ПРЕДМЕТИНИН КОНЦЕПЦИЯСЫ

1-5-класстарда окутуу мектепке чейинки билим берүү жана тарбия берүү учурунда алынган билимдерге, көндүмдөргө жана жөндөмдөргө **таянып**, ар бир окуучунун жакынкы өнүгүү зонасына ылайык пландаштырылып, анын муктаждыктарына жана мүмкүнчүлүктөрүнө жооп берет.

Башталгыч билим берүүнүн **негизги милдеттери**:

- окуучулардын адам, жаратылыш жана коом жөнүндөгү жалпы түшүнүктөрдү алардын өз ара байланышында жана көз карандылыгында өздөштүрүүсү;
- айлана-тегеректи таануу боюнча базалык көндүмдөрдү жана бул көндүмдөрдү окуу жана жашоо милдеттерин чечүү үчүн функционалдык колдонуу жөндөмдөрүн өздөштүрүү (функционалдык сабаттуулук);
- окуучунун окуу ишмердүүлүгүн, өз алдынча жана топ менен иштөөнү өздөштүрүүсүнө, социалдык-эмоционалдык жана жеке өнүгүүсүнө багытталган максаттуу жана шыктандырылган активдүүлүгүн өнүктүрүү;
- окуучулардын адам (бала) укуктарынын баалуулугу, гендерлик тендик, дискриминацияга каршы жана социалдык инклюзия жөнүндөгү баштапкы түшүнүктөрдү өздөштүрүүсү.

Айлана-чөйрө жөнүндөгү базалык илимий түшүнүктөрдү калыптандыруу, кийинки билимдерди алууга ар бир баланын социалдык-эмоционалдык өнүгүүсүнө зарыл болгон түшүнүктөр менен көндүмдөрдү ырааттуу өздөштүрүү башталгыч класстарда окуу мазмунунун **интеграцияланышын**, жекече багытталган окутуу жана баалоо ыкмаларын, билим алууга өзгөчө муктаждыктары бар балдарды кошуп алганда, бардык балдар үчүн тең мүмкүнчүлүктөргө негизделген шыктандыруучу билим берүү чөйрөсүн түзүүнү талап кылат.

Мектептин фундаменталдык милдеттеринин бири дүйнөгө өз ара байланышта болгон бирдиктүү бүтүндүк катары көз карашты калыптандыруу болуп эсептелгендиктен, «Мен жана дүйнө» предметинин мазмунундагы борбордук проблема болуп адам, анын дүйнөгө болгон баалуу мамилеси жана «жаратылыш - коом - адам» системасындагы жашоо ишмердүүлүгү эсептелет.

Жаратылыштын биримдиги жана анын антропогендик фактору жөнүндөгү доктрина, туруктуу өнүгүү принциптери жана ар кандай жаратылыш кубулуштарын жана адамдын ишмердүүлүгүн талдоодо системалуу жана комплекстүү мамиле «Мен жана дүйнө» предметин өнүктүрүүнүн методологиялык негизи болуп калат.

Интеграция окуу материалынын мазмунунун функционалдык багытына, окуу процессин уюштуруунун маалыматтык-коммуникациялык ыкмасына, окуучулардын билим берүү ишмердүүлүгүн уюштуруунун долбоордук-изилдөө формасына, окуунун пландаштырылган натыйжаларынын индивидуалдык багытына жана натыйжаларды баалоонун ар кандай формаларына карата негизги принцип болуп саналат.

Башталгыч мектеп жашында баланын сезүү тажрыйбасын дүйнө, адам, өзү жөнүндөгү идеялар менен жигердүү кеңейтүү жана байытуу, ошондой эле негизги когнитивдик ой жүгүртүү процесстерин (анализ, синтез, салыштыруу, байкоо, түшүнүү, интерпретациялоо) өздөштүрүү окуучуларды таанып-билүү процессине, өз алдынча издөө жана эксперименталдык ишмердүүлүккө киргизүү үчүн жагымдуу шарттарды түзөт. Курчап турган дүйнөгө баа берүү, ар бир жеке элементтин өз ара байланышын жана маанисин түшүнүү менен, активдүү иш-аракеттерде башталгыч класстын окуучулары андагы өз ордуларын түшүнүшөт, курчап турган жаратылыш жана социалдык объектилер жана кубулуштар менен коопсуз мамилелерди түзүшөт. Бул алардын горизонтунун кеңейишине, коомдук мамилелерде тажрыйбага ээ болушуна алып келет.

«Мен жана дүйнө» предметин окутуу мектептеги билим берүүнүн кийинки этаптарында табият таануу жана коомдук дисциплиналардын программаларын

өздөштүрүүгө даярдайт. 5-класста «Мен жана дүйнө» предметинен “Табият таануу” өз алдынча предмет болуп бөлүнөт. 6-класста «Адам жана коом» предмети болот.

Кыргыз Республикасынын билим берүү системасын түзүүнүн жалпы принциби компетенттүүлүккө негизделген мамиле болуп саналат. «Мен жана дүйнө» предметинин стандарты окуучуларда өзүн, жаратылышты жана коомду түшүнүүгө багытталган негизги жана предметтик компетенттүүлүктөрүн калыптанышын камсыз кылууга тийиш.

Негизги милдеттерге жалпы билим берүүнүн Мамлекеттик билим берүү стандартында көрсөтүлгөн предметтин каражаттары аркылуу негизги компетенттүүлүктөрдү калыптандыруу да кирет.

Негизги милдеттерге ошондой эле предмет аркылуу критикалык ой жүгүртүүнү, чыгармачылыкты, баарлашуу жана кызматташуу көндүмдөрүн, ошондой эле эмпатияны жана эмоционалдык интеллектти өнүктүрүү кирет.

Бул предмет боюнча билим берүүнүн эң негизги милдети болуп курчап турган дүйнө менен тааныштыруу, инсандын руханий жана адеп-ахлактык негиздерин калыптандыруу эсептелет.

«Мен жана дүйнө» предмети туруктуу өнүгүүнүн методологиясына негизделген. Туруктуу өнүгүү социалдык, экономикалык жана экологиялык маселелерди айкалыштырат.

Педагогика илимине заманбап мамилелерге ылайык интеграцияланган предметтин мазмуну баланы курчап турган коомдук жана жаратылыш дүйнөсү жөнүндөгү маалыматтардын негизинде түзүлөт.

Интеграцияланган предмет башталгыч класстын окуучуларына курчап турган дүйнөнүн анын көп түрдүүлүгү жана системалуулугу боюнча изилдөө мүмкүнчүлүгүн берет. Предметти окуп-үйрөнүү процессинде балдардын жынысын жана жашын эске алуу менен алардын социалдашуусу жана өзүн-өзү таануусу үчүн шарттар түзүлөт.

Предметтин алкагында балдардын реалдуу жана виртуалдык дүйнө, интернетте жүрүм-турум эрежелери, жеке гигиеналык көндүмдөрү, сергек жашоо образы жөнүндө түшүнүктөрү, өз ден соолугуна жана башка адамдардын ден соолугуна жоопкерчиликтүү мамилеси, ден соолук үчүн жөнөкөй, бирок баалуу чечимдерди кабыл алуу жөндөмдүүлүгү калыптанат, «жашыл көндүмдөрдүн» пайдубалы түптөлөт.

Интеграцияланган предметтин негизги бөлүгү илимий ой жүгүртүүнү өнүктүрүү болуп саналгандыктан бул максатта 1-4-класстарда мазмундук линиялардын бири болуп “Табият таануу” предмети эсептелип, 5-класста өз алдынча предмет катары бөлүнүп кетет.

Башталгыч класстын балдары өзүн жана курчап турган дүйнөнү изилдөө менен үйдө, мектепте, көчөдө аларды курчап турган социалдык жана жаратылыш чөйрөсү, объектилери жана заттары менен коопсуз өз ара аракеттенүүгө; техникалык каражаттарды коопсуз пайдаланууга жана табигый же социалдык жагдайларга байланыштуу өзгөчө кырдаалдарда аракеттенүүгө үйрөнүшөт.

Ошентип, предметти изилдөөнүн жалпы натыйжасы окуучунун курчап турган табигый жана социалдык чөйрөлөрдөгү өзүнүн ордун аңдап билүү жана алар менен рационалдуу же конструктивдүү өз ара аракеттенүүсү саналат.

«Мен жана дүйнө» интеграцияланган предметинин **МАКСАТЫ** – бул Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдарынын башталгыч класстарынын окуучуларында дүйнөнүн илимий картинасын жана «жаратылыш - адам - коом» системасында ар түрдүү жана өзгөрмө чөйрөдө алардын жаш курагына жеткиликтүү деңгээлде натыйжалуу өз ара аракеттенүүгө даярдыгын калыптандыруу.

Башталгыч мектепте коюлган максатка жетүү үчүн төмөнкү **МИЛДЕТТЕРДИ** аткаруу зарыл:

Билим берүүчүлүк:

– дүйнөнү түшүнүү жана табигый, гуманитардык жана коомдук илимдер тармагында

андан ары билим алуу үчүн зарыл болгон негизги концептуалдык аппаратка ээ болууну уюштуруу;

- Кыргызстандын жаратылышы жана ар түрдүү коому жөнүндө негизги билимдерди алууну камсыз кылуу;
- табигый-илимий жана коомдук маалыматты, анын ичинде ар кандай булактардан алынгандарды өндүрүмдүү иштетүү үчүн көндүмдөрдү жана жөндөмдөрдү өнүктүрүү;
- окуучулардын жаратылышты жана коомду изилдөөнүн негизги ыкмаларын өздөштүрүүсүнө шарттарды түзүү;
- жаратылыш жана коомдук дүйнөнүн мыйзамдары жана анын туруктуу өнүгүүсү жөнүндө алгачкы түшүнүктөрдүн калыптанышын камсыз кылуу;
- жаратылыштагы жана коомдогу негизги коркунучтарды, анын ичинде өзгөчө кырдаалдарды айырмалоого үйрөтүү;

Тарбия берүүчүлүк:

- балдарда адеп-ахлак жана жашоо баалуулуктары жөнүндө түшүнүктөрдү калыптандыруу;
- курчап турган жаратылыш жана социалдык дүйнөгө, анын ар түрдүүлүгү менен баалуулукка негизделген аң-сезимдүү мамилени калыптандыруу;
- окуучуларда гендерлик, социалдык, маданий, тилдик жана башка айырмачылыктарга карабастан адамдын кадыр-баркын, өзүнүн жана башкалардын маанилүүлүгүн сезүүнү өнүктүрүүгө көмөктөшүү;
- Кыргызстандын жаратылыш байлыгынын жана адамдык потенциалынын уникалдуулугун, Кыргызстандын маданиятынын жана социалдык топторунун көп түрдүүлүгүн түшүнүүнү камсыз кылуу;
- Мекенге, туулуп-ескен жерге болгон сүйүүгө тарбиялоо;
- окуучуну Кыргызстандын жараны катары тынчтыктын, теңдиктин, инклюзивдүүлүктүн жана адам укуктарын урматтоонун духунда өзүн дүйнөлүк коомчулуктун бир бөлүгү катары сезүүгө тарбиялоо;
- өз ден соолугуна жана башка адамдардын ден соолугуна баалуулукка негизделген жана аң-сезимдүү мамиленин негизин түзүү;
- өзүн-өзү таануу жана курчап турган дүйнөнү таануу үчүн туруктуу мотивация үчүн шарттарды түзүү.

Өнүктүрүүчүлүк:

- башкаларга урмат-сый, боорукердик жана адамгерчилик мамиле көрсөтүүгө үйрөтүү;
- өзүн-өзү таануунун, адамдын физикалык, эмоционалдык жана социалдык мүмкүнчүлүктөрүн жана алардын чектерин адекваттуу баалоонун негизги ыкмаларын иштеп чыгууну камсыз кылуу;
- практикалык көйгөйлөрдү чечүү, сүйлөшүүлөрдү жүргүзүү көндүмдөрүн өнүктүрүү, чыр-чатактарды оң чечүү үчүн баарлашуу жана кызматташуу үчүн шарттарды түзүү;
- билим берүү ишин өз алдынча пландаштыруу жана ишке ашыруу көндүмдөрүн өнүктүрүүгө жана башка окуучулар жана мугалимдер менен билим берүү кызматташтыгын уюштурууга көмөктөшүү;
- жаратылыш жана коомдук кубулуштарды байкоо жана изилдөө, өзүнүн маалыматтык продуктуларын түзүү жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүүгө көмөк көрсөтүү;
- коркунучтуу учурларда, анын ичинде өзгөчө кырдаалдарда коопсуз жүрүм-турумдун алгоритмдерин өздөштүрүүсүн камсыз кылуу;
- табигый жана социалдык чөйрөдө ден соолукту сактоо жүрүм-турумунун эрежелерин иштеп чыгууга көмөктөшүү;
- алардын табигый чөйрөсүндө жашыл көндүмдөрдүн негизинде иш-аракет кылууга

- түрткү берүү;
- алынган билимдерди жана көндүмдөрдү реалдуу турмуштук көйгөйлөрдү чечүү үчүн колдонууга көмөктөшүү.

II. ПРЕДМЕТТИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮКТӨР

Предметтин жана изилдөө объекттеринин (адамдар, жаратылыш жана коомдук кубулуштар) максатынын негизинде төмөндөгү предметтик компетенттүүлүктөрдүн комплекси түзүлгөн:

1. Социалдык-жекече компетенттүүлүк – бул жөндөм:

- адеп-ахлак нормаларынын жана моралдык идеалдардын негизинде өзүнө, элге, коомго, мамлекетке, Мекенге жана бүтүндөй дүйнөгө болгон мамилени баалоо жана аң-сезим менен тизмектөө;
- айланасындагы адамдар менен баарлашуунун эрежелерин жана ыкмаларын сактоо;
- гендерлик, социалдык, этникалык, тилдик же башка таандыктыгына карабастан өздөрүнүн укуктарын, милдеттерин жана эркиндиктерин ишке ашырууга жана башка адамдардын укуктарын, милдеттерин жана эркиндиктерин колдоого багытталган иш-аракеттерди жүргүзүү;
- жарандык коомдун активдүү мүчөсү болуу.

2. Табигый-илимий компетенттүүлүк – бул жөндөм:

- табигый-илимий билимдерди колдонуу жана жаратылыш кубулуштарын түшүндүрүү;
- курчап турган дүйнөнү изилдөө ыкмаларын колдонуу:
 - Байкоолорду чогултуп, сүрөттөр менен таблицаларда көрсөтүү.
 - Көрсөтмөлөрдү жана практикалык тапшырмаларды коопсуз аткаруу.
 - Объекттерди сорттоо жана топтоо.
 - Суроолорду берип, жоопторду кантип тапса болоорун талкуулоо.
 - Болжолдоолорду жасоо.
 - Жабдууларды туура колдонуу.
 - Изилдөөлөрдү сүрөттөп, алдын ала айтылган натыйжалардын тууралыгын аныктоо.
 - Тиешелүү бирдиктерде өлчөөлөрдү алуу.
- маалыматтарды илимий чечмелөө жана жыйынтык чыгаруу үчүн далилдерди колдонуу.

3. Экологиялык компетенттүүлүк – бул жөндөм:

- адамдын иш-аракети аркылуу курчап турган дүйнөгө киргизилген өзгөрүүлөрдү түшүнүү;
- “Адам – Коом – Жаратылыш” системасында жоопкерчиликтүү иш алып баруу;
- иш-аракеттерди айлана-чөйрөгө зыян келтирбегендей кылып долбоорлоо жана иштетүү менен экологиялык таза жашоо образын алып баруу.

4. Коопсуз жашоо ишмердүүлүгү компетенттүүлүгү – бул жөндөм:

- негизги коркунучтарды таануу, алардын касиеттерин жана мүнөздөмөлөрүн, алардан коргоо ыкмаларын тандоо;
- үйдө, жаратылышта, коомдо, виртуалдык мейкиндикте коопсуз жүрүм-турумду көрсөтүү;
- дени сак жашоо стандарттарын сактоо, адам өмүрүнүн баалуулугун түшүнүү.

Билим берүү натыйжалары предметтик материал боюнча мазмундук жана тематикалык линиялардын контекстинде түзүлөт жана предметтик компетенттүүлүктөрдү калыптандырат. Окутуунун натыйжалары 1-5-класстар үчүн түзүлгөн. Табият таануу боюнча мазмундук линия – 1-4-класстар үчүн.

Биринчи сан - предметтик компетенттүүлүктүн номери,
экинчи саны – мазмундук линиянын номери,
үчүнчү саны – билим берүү натыйжасынын саны.

Таблица 1. - Билим берүүдөгү күтүлүүчү натыйжалар

Мазмун линиялар ----- Предметтик компетенттүүлүк төр	1. Мен (Инсандык)	2. Коом	3. Табият таануу	4. Менин өлкөмдүн жаратылышы
1. Социалдык- жекече компетенттүүлүк	1.1.1. Өзүн-өзү таануу, өзүн-өзү баалоо, өзүн-өзү жөнгө салуу, өзүн-өзү уюштуруу ыкмаларын билим берүү жана турмуштук жагдайларда колдоно алат. 1.1.2 Кыргыз Республикасынын жараны, өлкөнүн жана дүйнөлүк коомчулуктун өкүлү катары өзүн тааныйт. 1.1.3. Жеке каржыны башкарууну жана негизги экономикалык маселелерди чечүүнү билет.	1.2.4. Башка адамдар менен алардын социалдык ролуна, зордук-зомбулукту жана басмырлоону болтурбай, урматтоого негизделген жүрүм-турум эрежелерине ылайык өз ара аракеттенет жана кызматташа алат. 1.2.5. Өз өлкөсүнүн тарыхын жана маданиятын билет жана анда жашаган элдерге урматтоо менен мамиле кыла алат. 1.2.6. Коомдук жана жаратылыш кубулуштары жөнүндө ар кандай булактардан алынган маалыматтарды сынчылдык менен	1.3.8., Дененин түзүлүшүн жана анын функцияларын билүүнүн негизинде ден соолукту сактоо боюнча окуу жана практикалык маселелерди чече алат. 1.3.9. Илимди өз ишинде колдонгон адамдар жана биздин айланабызда илим кандайча кездешерин билет.	1.4.10. Өз аймагынын, өлкөсүнүн жаратылыш өзгөчөлүктөрү жөнүндө билимин колдоно алат. 1.4.11. Өз аймагынын жана өлкөсүнүн ресурстарын сактоо боюнча билимдерин колдоно алат.

		колдоно алат, өзүнүн маалыматтык продуктусун түзө алат. 1.2.7. Эмгектин жана техниканын адам турмушундагы ролуна менен баа бере алат, эмгекке жоопкерчиликтүү мамиле жасай алат.		
2. Табигый-илимий компетенттүүлүк	2.1.1. Курчап турган дүйнөдөгү кубулуштарды жана объектилерди сүрөттөө жана талдоо үчүн табият таануу билимдерин көрсөтөт жана колдоно алат.	2.2.2. Негизги илимий ачылыштар жөнүндө билет жана алардын коом үчүн маанисин жана бизди курчап турган дүйнөгө тийгизген таасирин түшүнүүгө илимдин кандайча жардам берерин баалай алат.	2.3.3. Жаратылыш жөнүндө жаңы билим алууга илимий изилдөө көндүмдөрүн колдонот.	2.4.4. Өзүнүн жашаган жеринин, аймагынын, өлкөсүнүн жаратылыш объектилерин изилдей алат.
3. Экологиялык компетенттүүлүк	3.1.1. Жаратылыш чөйрөсүнө тийгизген өзүнүн жүрүм-турум кесепеттерин алдын-ала айта алат, «жашыл көндүмдөрдүн» негиздерин көрсөтө алат.	3.2.2. Жаратылыш ресурстарын сактоо жана рационалдуу пайдалануу боюнча башкалар менен кызматташат.	3.3.3. Жаратылышты агы өз ара мамилелерди аныктайт жана түшүндүрөт. 3.3.4. Жаратылыш ресурстарын сактоо жана көбөйтүү боюнча иш-чараларга катышат.	3.4.5. Өз аймагындагы айлана-чөйрөгө илим менен техниканы колдонууда тийгизген оң жана терс таасирин түшүндүрөт.
4. Коопсуз жашоо иш-аракеттери	4.1.1. Окууда жана турмуштук кырдаалдарда жеке коопсуздукту	4.2.2. Чыныгы жана санариптик дүйнөдө башкалар менен	4.3.3. Табигый мүнөздөгү өзгөчө	4.4.5. Өзүнүн үйүндө, аймакта, өлкөдө негизги

компетенттүүлүгү	сактоо эрежелерин сактайт.	коопсуз байланышты орнотот.	кырдаалдарга чара көрө алат. 4.4.4.Жаратылыштагы коопсуздук эрежелерин билет жана колдонот.	коркунучтарды жана мүмкүн болуучу өзгөчө кырдаалдарды айырмалайт, коопсуздукту сактоо эрежелерине ылайык аракеттенет.
-------------------------	----------------------------	-----------------------------	--	---

Башталгыч мектептин жыйынтыгында күтүлгөн билим берүү натыйжалары негизинен компетенттүүлүктү өнүктүрүүнүн өндүрүштүк жана чыгармачылык деңгээлдеринде түзүлөт, бирок башталгыч мектеп үчүн алгоритмдик аракеттерди (репродуктивдүү деңгээл) калыптандырууга багытталган билим берүү натыйжалары да бар.

Пландаштырылган деңгээлге жетишүү үчүн ар бир натыйжа жылдан-жылга ырааттуу түрдө түзүлүп жатат.

III. МАЗМУНДУК ЛИНИЯЛАР

1-5-класстарда «Мен жана дүйнө» интеграцияланган предметин калыптандыруу үчүн билимдин негизги объектилери катары белгиленген төмөнкү мазмундук линиялар аныкталган: мен (инсан), коом, табият таануу (илим), өз өлкөмдүн табияты.

Ар бир мазмундук линия ар бир класста ачылуучу тематикалык линиялардан турат.

Таблица 2. – Мазмундук линиялар

№	Мазмундук линия	Тематикалык линия
1	Мен - инсанмын	Өзүн-өзү таануу
		Мен жана менин убактым
		Жеке коопсуздук
2	Коом	Мен жана менин үй-бүлөм
		Мен коомдомун
		Эл эмгеги
		Мен Кыргыз Республикасынын жаранымын
		Каржы дүйнөсүндө
		Маалымат агымында
		Коомдогу коопсуздук
3	Табигый илим	Биздин денебиз
		Ден соолукта болуу
		Жандуу жана жансыз жаратылыш
		Жаныбарлар. Өсүмдүктөр
		Жашоо чөйрөсү
		Материалдар, заттар, бөлүкчөлөр
		Жарык жана караңгылык
		Электр энергиясы
		Энергия
		Күчтөр. Күчтөрдү өлчөө.
		Минералдар
		Магниттер
		Үндөр
		Жер жана космос
		Дүйнөнү кантип тааныйбыз
4	Менин өлкөмдүн жаратылышы	Курчап турган жаратылыш дүйнөсү
		Жаратылыштагы коопсуздук

Предметтин мазмуну төмөнкү принциптердин негизинде класстан класска материалдын татаалдыгы жогорулаган бирдиктүү интеграцияланган курс катары түзүлөт:

- ар бир класста предметтик мазмундун алкагында бардык мазмундук жана тематикалык линияларды ишке ашыруу;
- ар кандай курактагы окуучулардын таанып-билүү жөндөмдүүлүгүнүн деңгээлин эске алуу менен материалды дифференциалдуу берүү жана мазмунун ырааттуу татаалдаштыруу жана кеңейтүү (жакынкы социалдык жана табигый чөйрөнүн өзгөчөлүктөрүнөн тартып мамлекеттердин жана ааламдын масштабына чейин ж.б.);
- деңгээлине жараша предметти өздөштүрүүнүн дифференцияланган билим берүү натыйжаларын калыптандыруу.

Таблица 3. – Окуу материалдарынын мазмундук линиялар боюнча бөлүштүрүлүшү

№	Мазмундук линия	Тематикалык линия	Класстар				
			1	2	3	4	5
1	Мен инсанмын	Өзүн-өзү таануу	Менин атым, фамилиям. Сырткы көрүнүш маданияты. Мен – окуучумун. Менин мектебим.	Сыпайылык баарына керек.	Баланын укуктары жана милдеттери менен тааныштыруу. Балдардын укуктары жөнүндө конвенция.	Адамдын эмоциялары жана сезимдери. Адептүүлүктүн алтын эрежеси. Конфликттик кырдаалдарда стратегия жана жүрүм-турум.	Адамдын мүнөзү жана анын иш-аракеттери. Өзүн баалоо. Таарыныч менен эмне кылуу керек?
		Мен жана менин убактым	Менин убактым (Күн менен түн. Аптанын күндөрү, айлар, мезгилдер).	Мектепте жана үйдө күн тартиби.	Кантип тартиптүү болуш керек? Аптаны пландаштыруу.	Бир айга пландоо.	Убакытты башкарууну кантип үйрөнүү керек?
		Жеке коопсуздук	Коопсуздук деген эмне? Адашып калсаң өзүңдү кантип алып жүрүш керек? Мектепте жана үйдө коопсуздук эрежелери.	Жеке коопсуздук. Басып баратканда, көчөдө, лифттин ичинде, коомдук жайларда, транспортто коопсуз жүрүм-турум эрежелери. Күнүмдүк жашоодо жаратылыш газы.	Сабактардагы жана тыныгуулардагы коопсуздук эрежелери. Өрт өчүрүүчү жабдуулар.	Үйдө жалгыз калганда.	Кооптуу же өзгөчө кырдаалдардын ар кандай түрлөрү үчүн коркунуч жөнүндө эскертүү сигналдары жана иш-аракет алгоритмдери. Шашылыш чемодан. Өрттү алдын алуу үчүн сактык чаралары.

							Үйдө жана мектепте коопсуздук коопсуздук эрежелери
	Коом	Мен жана менин үй-бүлөм	Мен жана менин үй-бүлөм. Үй-бүлөдөгү мамилелер.	Менин үй-бүлөмдөгү салттар. Конокторду кабыл алуу. Сылык сүйлөө эрежелери.	Менин генеалогиям. Үй-бүлөлүк баалуулуктар.	Кыргызстан элдеринин үй-бүлөлүк салттары.	Энелер күнү. Аталар күнү. Дүйнөнүн ар кайсы өлкөлөрүндө үй-бүлөлүк салттар.
		Мен коомдомун	Классташтар, мугалимдер. Мектеп этикасы.	Достук деген эмне. Достор жана теңтуштар. Туулган күн, кантип белек алуу жана берүү керек.	Коомдук жайларда жүрүм-турум жана баарлашуу маданияты. Биз дүйнөнү кантип аралайбыз? Транспортто жүрүм-турум эрежелери.	Коомдогу жана мамлекеттеги жашоо нормалары. Жакын жерде жашаган элдер. Биз башкабыз жана биз биргебиз. Кыргызстандын элдеринин каада-салты, үрп-адаттары.	Жер жана эл. Дүйнө жүзүндөгү өлкөлөр жана элдер. Дүйнөдөгү этикеттин эрежелери. Туруктуу өнүгүү максаттары (ТӨМ)
		Эл эмгеги	Ким эмне кылат? Куралдар – ар бир адамга жумуш үчүн эмне керек? Сезондук жумуш. Тарбиялык иштерди уюштуруу.	Мен үй-бүлөмдүн эмгеги. Ата-энемдин кесиби.	Шаар жана айыл. Шаардагы жана айылдагы адамдардын кесиптери. Айылдан шаарга, шаардан айылга. Айланабыздагы нерселердин баары эмнелерден жасалган?	Биз тандаган кесиптер. Ким болуу керек? Өсүмдүк өстүрүү, мал чарбасы жана алардын экономикадагы ролу.	Жаңы технологиялардын заманы. Келечектеги кесиптер.
		Мен Кыргыз Республикасын ын жаранымын	Кыргыз Республикасы мамлекеттик символдору. Бишкек – Кыргызстандын борбору.	Кыргызстан менин мекеним. Менин көчөм, менин үйүм. Элдик чыгармачылыктагы Боз үйдө бизди курчап турган дүйнө. Кыргыз	Биз кандай Кыргызстанды көргүбүз келет? Менин кичинекей мекеним. менин айыл/менин шаарым. Менин	Кыргызстан картада. Кыргызстандын аймактарынын өзгөчөлүгү. Конституция – Кыргыз Республикасынын негизги мыйзамы.	Кыргызстан дүйнөлүк коомчулукта. Кыргызстан дүйнө картасында. Кыргыз Республикасынын көншулары.

			Эмне үчүн Манас биздин сүйүктүү баатырыбыз?	элинин тиричилик буюмдары жана кол өнөрчүлүгү. Мен, сен, ал, - биргеликте биз бүтүндөй бир өлкөбүз. Нооруз майрамы.	айылым/шаарымдагы салт-санаалар. Тарыхый-маданий жайлар. Менин аймагым өлкөгө эмне берет? Менин кичинекей мекеним кандай адамдар менен сыймыктанат?	Жарандардын укуктары жана милдеттери. Мамлекеттик майрамдар. Тарыхка сүнгүү. Тарыхый эстеликтер. Манастын осуяттары жана алардын азыркы турмуштагы мааниси.	Кыргызстандын атагын чыгарган улуу инсандар. Кыргызстандын маданий мурастары. Заманбап Кыргызстандын маданияты.
		Каржы дүйнөсүндө	Акча, анын мааниси. Дүкөн. Дүкөндөрдүн түрлөрү.	Үй-бүлөнүн кирешеси жана чыгашасы. Менин керектөөчү чыгымдарым.	Накталай жана накталай эмес акча. Кантип акылдуу соода кылуу керек. Айланабыздагы жарнама. Акчаны коопсуз колдонуу.	Кыргыз Республикасы акчасы. Каражатты кантип үнөмдөө керек. Үй-бүлөлүк экономика, үй-бүлөлүк бюджет.	Ар кандай өлкөлөрдүн акча бирдиктери. Милдеттүү жана кошумча чыгымдар. Үй-бүлөлүк бюджетти кантип пландаштыруу керек.
		Маалымат агымында	Биздин досубуз компьютер. Компьютер менен иштөөдө коопсуздук эрежелери.	Маалымат жана анын түрлөрү. Маалыматты кабыл алуу, сактоо жана берүү.	Маалымат булактары. Ишенимдүү жана ишенимсиз маалыматты кантип айырмалоого болот. Маалымат берүүнүн формалары. Интернет.	Массалык маалымат каражаттары. Жеке маалымат. Маалыматты колдонуу. Виртуалдык байланыштын коопсуздугу. Өзүнүздү киберкуугунтуктан кантип коргоо керек.	Маалыматтарды берүүдөгү технологияларды өнүктүрүү. Электрондук почталар, билдирүүлөр. Нетикет эрежелери.

		Коомдогу коопсуздук	Жол кыймылынын эрежелери. Светофор. Бейтааныш адамдар менен байланышта болуудагы сактык чаралары.	Жол кыймылынын эрежелери. Мектепке карай жол. Шашылыш жардам телефондору. Үйдө жана/же коомдук жайларда өрт чыкканда иш-аракеттер. Уюлдук телефондордун зыяны жана коркунучу.	Коопсуз интернет Жол алфавити. Жол кыймылынын эрежелери. Жол кырсыктарындагы балдардын травмалары. Эмне үчүн көчөдө жүрүү кооптуу? Стадионго, паркка, кинотеатрга, музейге баруучу так маршруттар, ж.б.	Жол кыймылынын эрежелери. Коомдук транспортту пайдаланууда коопсуздук шарттар. Эл көп чогулган жерлерде коопсуздук. Техногендик өзгөчө кырдаалдар.	Бейтааныш адамдар менен байланышта болуудагы сактык чаралары.
	Табигый-илимий	Биздин денебиз	Денебиздин бөлүктөрү. Биздин беш сезим. Биздин окшоштуктар жана айырмачылыктар.	Денебизге кам көрөбүз. Биздин тиштер	Адамдын органдары	Сөөктөр жана булчуңдар. Сөөк жана скелет. Булчуңдар жана кыймыл.	Адам денесинин системалары. Биринчи медициналык жардам.
		Ден сак болуу	Тишти кантип туура жууш керек жана эмне үчүн колду жууш керек? Дене тарбия, денени чыңдоо, таза абадагы оюндар.	Оорулар деген эмне? Жеке гигиена. Жугуштуу оорулардын таралышына карата аракеттер.	Сергек жашоо образынын эрежелери. Туура тамактануунун негиздери. Уулануу учурундагы аракеттер.	Оорулар. Жугуштуу оорулар. Дарылар. Травмалардын түрлөрү (сыныктар, көгөрүүлөр, жаралар, күйүктөр ж.б.). Жаман жана жакшы адаттар.	*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланат.
		Жандуу жана жансыз жаратылыш	Жандуу жана эч качан жашабагандар. Жандуу	Бизди эмне курчап турат? Биздин иш-чаралар жана айлана-чөйрө.	Бизди эмне курчап турат? Нерселер/заттар кантип топтолот? Жашоо процесстери.	Суу. Суунун касиеттери. Табияттагы суунун айлануусу.	*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланат

			жандыктардын муктаждыктары				
		Жаныбарлар Өсүмдүктөр	Өсүмдүктөр жана алардын бөлүктөрү. Өсүмдүктөр эмнеге муктаж?	Жаныбарлардын түзүлүшү. Жаныбарлар жана алардын балдары.	Жаныбарлар. Жаныбарлардын ар кандай топтору. Жашоонун цикли. Тамак-аш чынжырлары (тамак-аш чынжырчасы). Гүлдүү өсүмдүктөрдүн бөлүктөрү. Дени сак өсүмдүктөрдүн өсүшү	Өсүү, жашоо жана дени сак болуу үчүн тамактан алынган энергия. Энергия алуу. Өндүрүүчүлөр жана керектөөчүлөр.	*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланат
		Жашоо чөйрөсү		Ар кандай жашоо чөйрөлөрү		Жаныбарлар жана алардын жашоо чөйрөлөрү. Айлана-чөйрөгө адаптация.	*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланат
		Материалдар, заттар, бөлүкчөлөр.	Объекттер жана материалдар. Материалдарды өзгөртүү.	Ар кандай материалдар. Өз материалдарын билүү.	Материалдар жана аралашмалар (заттар). Катуу, суюк жана газ түрүндө. Катуу менен катуу аралашмасы. Катуу жана суюк заттардын аралашмасы.	Бөлүкчөлөрдүн модели жана касиеттери. Абалдардын өзгөрүшү. Химиялык реакциялар	*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланат
		Энергия				Үн, жарык, жылуулук. Энергияны өткөрүү.	*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланат
		Үндөр	Үн булактары. Үндүн таралышы				*5-класстын «Табият таануу» предмети

						аркылуу тематикалык линия уланат
	Жарык жана караңгылык		Жарык булактары. Караңгы деген эмне?	Жарык жана көлөкө. Тунук, жарым тунук жана тунук эмес материалдар. Көлөкөлөр.	Жарыктын касиеттери. Жарыктын кыймылы. Жарыктын чагылышы.	*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланат
	Электр энергиясы	Айланадагы электр энергиясы	Электр энергиясы жөнүндө. Жөнөкөй схема.		Электр чынжырлары. Лампанын жарыктыгы. Өткөргүчтөр жана изоляторлор.	*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланат
	Күчтөр	Объекттердин кыймылы. Түртүү жана тартуу. Калкыган жана чөгүп турган объекттер.	Кыймылдын өзгөрүшү. Форманы өзгөртүү.	Күчтөрдү өлчөө. Сүрүлүү жана беттер. Гравитация		*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланат
	Минералдар		Таштардын ар кандай түрлөрү.	Жер ресурстары. Минералдар.	Кыргызстандын минералдары, жаныбарлары жана өсүмдүктөрү.	*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланууда
	Магниттер	Магнит эмне кылат?		Магниттердин касиеттери. Магниттер.		*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланууда

					Магниттик жана магниттик эмес материалдар.		
		Жер жана космос	Жер. Күн.	Күн. (Күндүн күндүзгү абалы)	Жер, Күн жана Ай (формалары). Жер жана Ай.	Күн системасы. Күн менен түндүн өзгөрүшү. Жердин түзүлүшү Вулкандар. Жер титирөөлөр.	*5-класстын «Табият таануу» предмети аркылуу тематикалык линия уланууда
		Дүйнөнү кантип тааныйбыз	Мезгилдик жаратылыш кубулуштарын байкоо.	Термометр. Температураны өлчөө.	Экология деген эмне? Таштандыны кантип жеңсе болот?	План жана карта. Картаны, компасты жана жергиликтүү функцияларды колдонуу менен жерди багыттоо. Тарыхка сүңгүү. Убакыт тилкеси.	Жер глобуста жана картада. Адамдын космосту изилдөөсү. Өткөндөн келечекке. Дүйнөнү өзгөрткөн ачылыштар.
	Мекенимдин жаратылышы	Курчап турган жаратылыш дүйнөсү	Жаратылыштын мезгилдик кубулуштары. Үй жана жапайы жаныбарлар. Декоративдик, жапайы өскөн өсүмдүктөр.	Аба ырайы жана анын компоненттери. Бөлмө өсүмдүктөр дүйнөсү. Менин огородумдун, короомдун, үйүмдүн өсүмдүктөрү жана жаныбарлары.	Жер бетинин формалары: табигый жана жасалма. Менин аймагымдын рельефинин өзгөчөлүктөрү. Аба. Абанын касиеттери. Таза абанын мааниси.	Кыргызстан картада. Кыргызстандын тоолору жана түздүктөрү. Кыргызстандын токойлоруна саякат. Кыргызстандын суу ресурстары (дарыялар, көлдөр, мөңгүлөр, минералдык булактар), алардын мааниси жана корголушу. Кыргызстандын жаныбарлары жана өсүмдүктөрү.	Континенттер жана дүйнөнүн бөлүктөрү. Дүйнөлүк океан. Континенттерге саякат. Биз планета үчүн кандай пайда кыла алабыз?

		Жаратылыштагы коопсуздук	Кийим-кече, бут кийим (сезондор боюнча). Кыш, жаз, жай, күз мезгилинде жаратылышта жүрүм-турум эрежелери.	Коопсуз жайкы эс алуулар. Коопсуз тоолор. Жайында суунун жанында коопсуз эс алуу.	Табигый чөйрөдө адам үчүн экстремалдык абал кандай? (ысык, суук, шамал, кар, жамгыр, чаңкоо ж.б.). Табигый өзгөчө кырдаалдар учурундагы коопсуздук. Табиятта жаныбарларды, өсүмдүктөрдү, козу карындарды кезиктиргенде кандай аракеттерди кылуу керек? Токойлордогу жана тоолордогу өрт.	Табигый өзгөчө кырдаалдарда (суу каптоо, сел, жер көчкү, бороон-чапкын, жер титирөө, жанар тоонун атылышы) коопсуздук.	Табигый өзгөчө кырдаалдарда коопсуздук (жанар тоо атылышы, тайфун, цунами ж.б.). Техногендик өзгөчө кырдаалдар: Токойдо жана тоодо коопсуз жүрүм-турум. Шаардагы жана айылдагы үй жаныбарлары. Күндүн коркунучтуу нурлары.

IV. ОКУТУУ МЕТОДОЛОГИЯСЫ

«Мен жана дүйнө» предметинин өзгөчөлүктөрү жана билим берүү натыйжалары окутуунун усулдарына төмөнкү талаптарды коёт:

1. Окуучулардын когнитивдик керектөөлөрүн ишке ашырууну камсыз кылуучу билим берүү иш-чараларын уюштуруу:

- окуучулардын таанып-билүү кызыгуусун ойготуу, аларда жаратылышка жана коомго карата мотивациялык көз караштарды, баалуулук багыттарын, өзүн курчап турган дүйнөнүн ажырагыс бөлүгү катары сезүүнү калыптандырууга багыттоо максатында изденүү жана ачылыш атмосферасын түзүү;
- окуучунун ролун өзгөрткөн окутуунун активдүү жана интерактивдүү ыкмаларын колдонуу: пассивдүү, ой жүгүрткөн жандыктан, өз алдынча, сынчыл ой жүгүрткөн, анын иш-аракетине баа берүүгө жөндөмдүү адамга;
- билимди өз алдынча алуу, керектүү маалыматты чогултуу, гипотеза коюу, тыянак жана жыйынтык чыгаруу (байкоо, жалпылоо, тематикалык жүрүштөр, экскурсиялар, фундаменталдык изилдөөлөр, эксперименттер, долбоорлор ж.);
- жаратылышта балдардын, аны курчап турган чөйрөнү коргоо боюнча айкалышкан активдүү иш-аракеттерин уюштуруу;
- окуучуларды өз алдынча билим алууга, өзүн-өзү өнүктүрүүгө жана өзүн өзү баалоого активдүү тартуу;
- жергиликтүү тарых материалдарын колдонуу;
- окуучу үчүн өтө маанилүү жана коомдук тажрыйбада чагылдырыла турган кырдаалдарды түзүү;
- жаңы дидактикалык материалдарды долбоорлоо, стандарттуу эмес тапшырмаларды издөө, реалдуулукка жакын стандарттуу эмес кырдаалдарды түзүү;
- шаар/айыл чөйрөсүндөгү жаратылыш менен тааныштыруу максатында окуу ишинин ар кандай формаларын жана түрлөрүн (сабак, сабак-оюн, экскурсия, лабораториялык иштер, каникулдар ж.б.) кезектештирүү: мектептин короосуна жана шаардык/айылдык парктарда ар кандай экскурсиялар; жаратылыш шарттарында жаратылыш менен таанышуу максатында шаардын чегинен тышкары экскурсиялар (ата-энелердин катышуусу менен); маданий жана тарыхый мурастар менен таанышуу максатында китепканаларга, музейлерге, театрларга баруу; коруктарга жана ботаникалык бактарга баруу;
- сабактарды өткөрүү үчүн билим берүү мейкиндигинин ар кандай формалары (класс, лаборатория, парк, токой, көчө, спорт аянтчасы, музей ж.б.);
- натыйжалуу окутуу технологияларын колдонуу.

2. Окуучулардын индивидуалдык өзгөчөлүктөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен окуучулар менен мугалимдин, бири-бири менен, айланасындагы адамдар менен өз ара аракеттенүүнүн ар кандай формаларын колдонуу:

- иштин жеке жана топтук формаларын айкалыштыруу;
- жемиштүү баарлашуу кырдаалдарын түзүү, сабактарда жана класстан тышкаркы иштерде турмуштук кырдаалдарды моделдөө жана талдоо;
- теңтуштарын окутуу ыкмаларын колдонуу;
- маектешүү, сезимдери жана тажрыйбасы менен алмашуу, өз оюн эмоционалдуу жана маңыздуу билдирүү жөндөмдүүлүгү өнүккөн дидактикалык оюндар-ситуацияларды өткөрүү;
- шериктештиктерди куруу. Мугалимдер активдүү уюштуруучулардын, жаратуучулардын, катышуучулардын укуктарын алышы керек;

- ар бир окуучуну предмет боюнча сабакка жана класстан тышкаркы иштерге тартуу;
- коллективдүү чыгармачылык ишти уюштуруу.

3. Окуучуларда дүйнөнүн илимий картинасын калыптандыруу үчүн класстык жана класстан тышкаркы иштердин мүмкүнчүлүктөрүн пайдалануу.

Предметтин компетенттүүлүккө негизделген жана интеграцияланган багыты дисциплиналар аралык мамиле аркылуу дүйнөнүн бүткүл сүрөтүн түзүү үчүн STEM технологияларын колдонууну аныктайт.

Мугалимдин ролу өзгөрүүдө, ал жетектөөчү функцияны аткарууга тийиш.

Окуунун маанилүү натыйжасы билимдин өзү эмес, башталгыч класстын окуучуларынын жаңы билимдерди өздөштүрүү, алган билимдерин иш жүзүндө колдонуу, өз билимин жана сабатсыздыгын баалоо, өзүн-өзү өнүктүрүүгө умтулуусу болуп саналат.

Окутуунун жүрүшүндө ар бир окуучуну окуу китебине гана эмес, башка маалымат булактарын жана заманбап маалымат каражаттарын колдонууга кызыктыруу зарыл.

Башталгыч класстын окуучуларында дүйнөнүн илимий картинасын калыптандырууда курчап турган дүйнө сабактарында маанилүү орунду ээлөө жана себеп-натыйжа байланыштарын орнотуу саналат. Башталгыч класстын окуучулары себеп-натыйжа байланыштарын жана көз карандылыкты жаттап гана тим болбостон, аларды түшүнүшү, курчап турган дүйнөнүн предметтери менен кубулуштарынын ортосундагы ички байланышты түшүнүшү зарыл. Демек, мектеп окуучуларын натыйжа аркылуу себепти ачууга, ар кандай кубулуштун кесепеттерин алдын ала айтууга, жаратылыштагы себеп-натыйжалык байланыштардын татаалдыгын көрсөтүүгө үйрөтүү зарыл.

Мугалим окуу процессин ар бир класста «Мен жана дүйнө» предметинин программасына ылайык, кенже окуучулардын психологиялык жана физиологиялык өзгөчөлүктөрүн, ошондой эле алардын гендердик өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен жүргүзүшү керек, бул балдардын жана кыздардын гендердик психологиялык жана когнитивдик өзгөчөлүктөрүн аларды курчап турган дүйнө жөнүндөгү билимди өздөштүрүүнүн натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн пайдаланууга мүмкүндүк берет.

Билим берүүнүн натыйжаларынын компетенттүүлүгүнө жана кызматташуу, критикалык ой жүгүртүү, коммуникация жана өз алдынчалык көндүмдөрүн өнүктүрүүгө багытталгандыгынын негизинде «Мен жана дүйнө» предмети боюнча башталгыч билим берүүнүн артыкчылыктуу педагогикалык технологиялары жана методдору болуп оюн технологиясы, өнүктүрүүчү, көйгөйлүү, дифференцияланган окутуу, изилдөө жана долбоордук ишмердүүлүк технологиялары саналат.

V. ОКУУЧУЛАРДЫН ОКУУДАГЫ ЖЕТИШКЕНДИКТЕРИН БААЛОО

Башталгыч мектепте «Мен жана дүйнө» предмети боюнча баалоо - билим берүү натыйжаларына жетүүдөгү ийгиликтерди өлчөөдө да, жаш курактагы окуучулардын өзүн-өзү сыйлоо сезимин калыптандырууда, өзүн өзү жөнгө салуу жөндөмүн жана инсандык өнүгүүсүн калыптандырууда да маанилүү роль ойнойт. Мугалим жетишкендиктерди баалоодо баалоонун негизги стратегияларды колдонот:

1-3-класстарда жыйынтыктарга жетишүүнүн ийгилигин баалоо сапаттык жана сыпаттамалык баалоо ыкмаларын колдонуу менен белги коюлбай жүргүзүлөт. Мугалим формативдүү баалоого негизги басым жасайт, баалоо окуу процессинин бир бөлүгү катары саналып, окутууну окуучунун деңгээлине жана керектөөсүнө ылайыкташтыруу үчүн колдонулат.

Төртүнчү класстан баштап окуучуларга баа коюлат.

Көзөмөлдүн негизги максаты – окуу материалын билүүсүн жана алынган билимди жана көндүмдөрдү окуу жана практикалык кырдаалдарда колдоно билүүсүн текшерүү.

Окуучулардын предмет боюнча жетишкендиктеринин деңгээлин көзөмөлдөө оозеки сурамжылоонун, жазуу жүзүндөгү тапшырмалардын, практикалык тапшырмалардын, долбоордук жана илимий иштердин жыйынтыгы боюнча жүргүзүлөт.

Предметтин өзгөчөлүгү – билим берүү жыйынтыктарынын көбүнчө бөлүгү практикалык жана чыгармачыл тапшырмалар аркылуу ишке ашат. Бул тапшырмалар билимди жана жөндөмдөрдү колдонуу менен кандайдыр бир продуктту жаратууга багытталган, башкача айтканда – долбоордук жана изилдөөчү иштер (презентациялар, байкоо күндөлүктөрү, өсүмдүктөрдү өстүрүү, туугандык даракты түзүү жана башкалар).

Таблица 4. – “Мен жана дүйнө” предметинин жыйынтыгын баалоо боюнча баалоо иштеринин түрлөрү

Элемент тин №	Баалоо иштеринин сунушталган түрлөрү	Баалоо салмактарынын болжолдуу бөлүштүрүлүшү ¹
1.	Оозеки жооптор, сабак учурунда презентациялар	40%
2.	Жазуу тапшырмалары (тесттер, тапшырмалар ж.б.)	20%
3.	Долбоор, изилдөө иштери	40%
		100%

Чыгармачылык иштерди жана долбоордук иш-аракеттерди баалоо үчүн мугалим балдар менен биргеликте долбоордун максатын жана милдеттерин түшүнүүнү, долбоордун аткарылышын, чыгармачылыктын жана демилгенин көрүнүшүн, продукттун аткарылышын, долбоордук иштин корголуш сапатын эске алган баалоо критерийлерин иштеп чыгат.

Критерийлердин негизинде мугалимдер иштин аткарылышынын деңгээлдеринин сыпаттамаларын иштеп чыгышат (дескрипторлор).

VI. ПРЕДМЕТТИ РЕСУРСТУК КАМСЫЗДООГО МИНИМАЛДЫК ТАЛАПТАР

«Мен жана дүйнө» предмети боюнча ресурстук камсыздоонун минималдуу талаптары басма китептердин тизмелерин (китепкана фонду), демонстрациялык басма жана электрондук каражаттарын, маалыматтык-коммуникациялык каражаттарын, окуунун техникалык каражаттарын, экрандык жана үндүк каражаттарын, окуу-практикалык жана окуу-лабораториялык жабдууларды камтыйт.

Таблица 5. – Ресурстук камсыздоого минималдуу талаптар

	Түрү	Ресурстар
1	Окуу-методикалык комплекттер (электрондук жана басма)	Билим берүү жана илим министрлиги бекиткен тизме боюнча
2.	Кошумча билим берүүчү методикалык жана башка материалдар	- маалымдамалар - балдар энциклопедиялары

¹Жыйынтыктоочу баадагы баалоо салмагын бөлүштүрүү

3	Маалыматтык-коммуникациялык ресурстар	- Телесабактар («Мекен таануу» предмети боюнча) - Электрондук окуу платформалары (IBilim ж.б.) - электрондук окуу китептери жана симуляторлор - тема боюнча кызыктуу тапшырмалар - интерактивдүү көрсөтмө куралдар - өзгөчө билим берүү муктаждыктары бар, мүмкүнчүлүгү чектелген балдар үчүн жеткиликтүү ресурстар
4	МКТ куралдары	- компьютер - принтер - мультимедиялык проектор (интерактивдүү доска, панел, ж.б.)
5	Окуу-методикалык адабияттар	- Мугалимдер үчүн методикалык адабияттар - Окуучулар үчүн жаңы муундун окуу-методикалык комплекттери
6	Окуу-практикалык жана лабораториялык жабдуулар	Негизги темалар боюнча плакаттар Кыргыз Республикасыны карталары (физикалык жана саясий) Дүйнөнүн картасы (саясий) Иллюстрациялар (сүрөттөр, чиймелер, репродукциялар). Компас Глобус Эксперименттерди жүргүзүү үчүн приборлор Муляждар Минералдар жана пайдалуу казылмалардын үлгүлөрүнүн коллекциясы

VII. ШЫКТАНДЫРУУЧУ ЖАНА КООПСУЗ БИЛИМ БЕРҮҮ ЧӨЙРӨСҮН ТҮЗҮҮ

Башталгыч мектепте билим берүү чөйрөсү окуучулардын руханий, адеп-ахлактык, социалдык, интеллектуалдык, маданий жана физикалык өнүгүүсүнө жетишүү максаттарына ылайык уюштурулат.

Администрация жана мугалим «Мен жана дүйнө» предмети боюнча окуу процессин уюштурууда мектептин билим берүү чөйрөсүнүн коопсуздук стандартын жетекчиликке алышат.

«Мен жана дүйнө» предметин окуу үчүн мектептик билим берүү чөйрөсү физикалык, экологиялык, психологиялык жана маалыматтык коопсуздукка жана билим берүү процессинин катышуучуларынын ыңгайлуулугуна карата талаптардын негизинде түзүлөт.

Окуучулардын психологиялык коопсуздугу жагымдуу жана шыктандыруучу чөйрөнү түзүү менен камсыз кылынат.

“Мен жана дүйнө” предметинде ыңгайлуу мейкиндикти уюштуруу, эмоционалдык жана педагогикалык колдоо көрсөтүү аркылуу шыктандыруучу академиялык чөйрө түзүлөт.

Классты уюштурууда жүргүзүлөт:

- окуу процессине ар бир баланы камтыган мейкиндикти уюштуруу,
- предметти изилдөө үчүн шарттарды түзүү,
- иштин бир түрүнөн экинчисине өтүү,
- убакытты натыйжалуу пайдалануу,
- ар кандай ыкмалар жана материалдар,
- окуучулардын кызыгуусун колдоо,

- окуучулардын жүрүм-турумун башкаруу,
- окуучулардын жекече өзгөчөлүктөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу.

Эмоционалдык колдоо психологиялык жактан ыңгайлуу окуу климатын түзүү аркылуу камсыз кылынат:

- окуу процессинин бардык катышуучуларынын позитивдүү баарлашуусу жана сый мамилеси,
- окуучулардын пикирлерине көңүл буруу (окуучуга ийкемдүүлүк менен көңүл буруу, өзүн көрсөтүү үчүн шарттарды түзүү),
- мугалимдин ачыктыгын көрсөтүү (түшүнүү, окуучулардын көйгөйлөрүн чечүү, окуучулардын аракеттерине жана пикирлерине тез жооп берүү).

Педагогикалык колдоо аркылуу ишке ашырылат:

- туруктуу байланыш (монологдор жана диалогдор),
- сапаттуу кайтарым байланыш (кайтарым байланыш процессинин ырааттуулугу, ой жүгүртүү процесстерин жеңилдетүү, окуучуларды шыктандыруу жана колдоо),
- окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнү камсыздоо (окуу процессине тартуу, чыгармачылык үчүн шарттарды түзүү, талдоо жана аргументтөө көндүмдөрүн өнүктүрүү, реалдуу дүйнө менен байланышуу ж.б.).

Коопсуз психологиялык билим берүү чөйрөсү билим берүү процессинин бардык субъекттерине (педагогдорго, окуучуларга, ата-энелерге) керектөөлөрдү канааттандырууга жана бул керектөөлөрдү турмуштук баалуулуктарга айландыруу менен байланышкан мүмкүнчүлүктөрдүн тутумун камсыздайт, ал инсандын өзүн-өзү өнүктүрүү процессин актуалдаштыруучу жана басмырлоонун жана зомбулуктун ар кандай формаларын жокко чыгарат.

«Мен жана дүйнө» предметин окууда окуучулардын маалыматтык коопсуздугу окуучулардын маалымат мейкиндигинде болуу эрежелерин билүүсүнө байланыштуу.

Сабак учурунда санитардык-эпидемиологиялык нормаларды жана коопсуздук чараларын сактоо менен физикалык жана экологиялык коопсуздугу камсыз кылынат.

«Мен жана дүйнө» предмети боюнча сабактарда жана класстан тышкаркы иш-чараларда электрондук окуу куралдарын (интерактивдүү доска, компьютер, проектор) колдонууда окуучулар коопсуздук чаралары менен тааныштырылат, ал эми коопсуздук чаралары боюнча инструкция жыл сайын окуу жылы башталгандан кийинки биринчи жумада берилет.

Экскурсиялык сабактарды, аймактык багыттоого байланыштуу сабактарды жана окуучулардын класстан тышкаркы өтүлүшүнө байланыштуу сабактардын башка түрлөрүн өткөрүүдө окуучулардын коопсуздугу окуучулардын жол кыймылынын эрежелерин (ЖКЭ) жана мектептен тышкары жүрүм-турумуна карата талаптарды сактоо менен камсыз кылынат.

Класстагы эксперимент учурунда окуучулардын коопсуздугу төмөнкүлөр менен камсыз кылынат:

- эксперимент жүргүзүүгө байланыштуу ар бир сабактын алдында кайталануучу окуучулар үчүн жеткиликтүү жерде (стенде же электрондук түрдө) коопсуздук эрежелеринин болушу;
- эксперименттин туура аткарылышын мугалимдин көрсөтүүсү;
- окуучулар үчүн коопсуз болгон реактивдерди жана заттарды колдонуу.

«Мен жана дүйнө» предмети боюнча сабактарды өткөрүүдө класс жасалма жана табигый жарыктандыруу, көмүр кычкыл газынын алгылыктуу деңгээли, ченемдик санитардык-гигиеналык талаптарга ылайык температуралык режим менен камсыз кылынат.

Кеңсени/классты фитонциддик активдүүлүгү жогору жана уулуу заттарды жана көмүр

кычкыл газын сиңирүү жөндөмдүүлүгү жогору өсүмдүктөр менен жашылдандыруу керек.